



Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/19 Fall 2016, p. 655-670

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10095>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 08.11.2016

✓ Accepted/Kabul: 15.12.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE - Yrd. Doç.
Dr. Barış ÇİFTÇİ

This article was checked by iThenticate.

AÇIK - ÖRGÜN EĞİTİM SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARI VE ÖĞRETİM PROGRAMINDA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖGELERİ*

Ayşegül PEHLİVAN** - Emine KOLAÇ***

ÖZET

Toplumların kimliğinin bir parçasını oluşturan kültürel mirasın dil yoluyla aktarılan boyutu olan somut olmayan kültürel mirasın (SOKÜM) nesilden nesle ulaştırılmasında eğitime büyük rol düşmektedir. Eğitim sisteminin ilköğretim basamağının ortaokul kademesinde okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersine de SOKÜM'ün korunması bilincinin kazandırılmasında büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde öğretmenler önemli bir etkidir. Ancak, bu bilincin kazandırılmasında sadece öğretmenin edindiği bilgi ve deneyimler yeterli olmayabilir. Bu nedenle, bireye SOKÜM'ün korunması ile ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında öğretmene yardımcı olacak ders kitapları ve öğretim programlarının yeri de önemlidir. Örgün eğitimin yanında açık öğretim sisteminde de öğrencilere ders notları verilmektedir. Bazı nedenlerden ötürü örgün eğitim sisteminde okula devam edemeyen bireylere verilen bu ders notlarında da SOKÜM'e ilişkin kazanımlara ve konulara yer verilmesi gerekmektedir. Açık ve örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları ve öğretim programlarında SOKÜM öğelerine yer verilme durumunu belirlemeyi amaçlayan bu araştırma bu önemden yola çıkılarak desenlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, NVivo 10 paket programı ile betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonunda; SOKÜM öğelerine yer verilme durumunun program kapsamında 7. Sınıf, ders kitaplarında ise 5. Sınıf düzeyinde üst düzeye çıktığı; öğretim programları ile ders kitapları arasında SOKÜM öğelerine yer verilme bakımından bir uyumun olmadığı; ders kitaplarında ve öğretim programlarında en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar ögesine

* Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tez çalışması olarak sunulmuş ve 1506E493 proje numarası ile Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Birimi tarafından desteklenmiştir.

** Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, El-mek: aysegulpehlivan@anadolu.edu.tr

*** Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: ekolac@anadolu.edu.tr

yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca örgün eğitim ders kitapları ve açık öğretim ders notları karşılaştırıldığında SOKÜM öğelerine örgün eğitim ders kitaplarında daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açık öğretim, örgün eğitim, sosyal bilgiler, ders kitabı, öğretim programı, somut olmayan kültürel miras.

ELEMENTS OF THE ICH IN OPEN - FORMAL EDUCATION SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS AND CURRICULUM

ABSTRACT

Education plays an important role in passing down the intangible cultural heritage (ICH) from generation to generation. ICH is a dimension of the cultural heritage that constitutes a part of the identity of society and it is transferred through language. Social Studies, taught at the secondary school stage of primary education, also has big responsibilities in raising ICH awareness of the individuals. Teachers are significant factors to meet this responsibility. However, only the experiences and the knowledge that the teacher has acquired may not be enough. Therefore, the places of course books and curricula are of importance in providing the individual with the necessary knowledge, skill and moral to protect the ICH. Students are given lecture notes not only in formal education but also in open education system. These lecture notes given to the individuals who cannot continue their education in formal education because of some reasons should also consist of attainments and topics related to ICH. Based on this importance, this study aiming to determine the situation of ICH elements in Social Studies course books and Social Studies curricula of formal and open education was designed. Document analysis as a qualitative research method was applied in the study. The obtained data were analysed descriptively by NVivo 10 software program. At the end of the study it was determined that within the scope of curricula 7th grade curricula and within the scope of course books 5th grade course books had the most ICH elements; there was not a harmony between curricula and course books in terms of giving place to ICH elements; most place were given to oral traditions and narrations in course books and curricula. Moreover, when formal education course books and open education lecture notes were compared, it was found that there were more ICH elements in formal education course books.

STRUCTURED ABSTRACT

Globalization has influenced countries in cultural aspect as well as economic, political and social aspects. The development of science and technology, the introduction of communication tools and media for more effective use has enabled individuals to interact and communicate more. On the other hand, the cultural heritage of the societies has faced the danger of extinction with the beginning of that people who are miles away are being affected by each other, so they started wearing same clothes and listening to the same music.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 19 Fall 2016

It can be said that the cultural heritage which societies accumulate, develop, and transmit to future generations create their identity in a way. In this context, the protection of this heritage and identity that individuals will pass on to future generations is highly important. In many countries in the world, measures for the protection of cultural heritage have been taken for many years through laws and contracts. Even though these works and contracts are of great importance, these are not enough to protect the cultures and transfer them to future generations alone. In this regard, it is required that individuals are introduced the elements of ICH at first and that the awareness and consciousness aimed at protection in individuals is created in this issue. The greatest task at this point belongs to education.

Cultural heritage education has to be given from the first steps of education in order to create consciousness about preservation of cultural heritage. Primary and secondary education is the most important steps to gain knowledge, skills and values, consciousness and responsibility regarding the protection of cultural heritage within the educational process. The lesson at primary level in the education which is for development of awareness and ability to being sensitivity to cultural heritage is Social Studies. Within the Social Studies Curriculum, there is a learning area called "Culture and Heritage" located in the spiral curriculum frame from the 4th to the 7th class.

This learning area is aimed to have individuals gained awareness of the protection of the cultures, their survival and their transfer to future generations. However, the general purpose of a lesson and the inclusion of a cultural heritage within the curriculum is not sufficient to raise awareness and responsibility for the preservation of cultural heritage and transferring it to future. Curricula should be supported with the teacher, course materials, and the methods and techniques used in the lessons in order to be taught the knowledge, skills and values that are given in the curriculum and aimed at giving them to the individuals more effectively.

Textbooks are the most common course tool used in schools. Textbooks, one of the basic elements of education, are the main teaching materials that enable the teachers to better fulfill the role within the classroom and to share in a more systematic way what they want to teach. For this reason, it is highly important that the course book and the curriculum are prepared suitable for the purpose which is desired to be gained. This applies not only to formal education but also to the distance education system. The open education system that offers an option of continuing education independently of time and space for individuals outside the organized education system for various reasons should also be evaluated carefully in this way. In the open education system; knowledge, skills and value to be gained must be fully given in the course books and teaching programs because the individual is being away from the guidance of the teacher. For this reason, textbooks play an important role in creating consciousness and responsibility for cultural inheritance in the individuals in the system. In this context, it is very important to reveal the knowledge, skills, values and activities related to ICH in the open education and formal education Social Studies textbooks and curriculum.

Turkish Studies

In this research, it is aimed to examine the elements of the ICH in secondary school open education and formal education Social Studies textbooks and curriculum. In this research, the document analysis method was used as a qualitative research method. The documents used in the research are the Secondary School Social Studies textbooks which are accepted by the Secondary School Social Studies, Ministry of National Education and Council of Education and Discipline to be taught in the secondary schools for five years and the 6th and 7th grades of open education lecture notes with open access in the website of Ministry of National Education General Directorate of Lifelong Learning. Open Education 5th grade Social Studies lecture note is not included in the study because it is the same as formal education 5th grade Social Studies textbook. Thus, it is analyzed only as a formal education 5th grade textbook. Since an analysis was carried out in the study by taking into consideration the ICH elements and sub-themes of them, a deductive (descriptive) analysis method was used to analyze the data. In the analysis of the data, NVivo 10 program was used. In this regard, the obtained data were firstly divided into codes and themes by taking into consideration the ICH elements and the sub-themes of them existing in the literature, and then findings have been constituted by transforming of the obtained codes and themes into reports. In the research, opinions from two field experts who have investigated ICH regarding the fact that the themes meet the ICH elements in order to increase the credibility of the data were taken. In addition, 20% of the curriculum, textbooks and lecture notes are independently coded by another researcher. After that, the researcher came together with the other researcher coded 20% of the documents and compared the coding. Discussions have been made in order to reach consensus on the different types of coding and to decide on which theme to take, and the research has been given the final form.

As a result of the research, it has been determined that there are achievements and activities related to ICH in the program and that the examples of achievements and activities related to ICH elements in the Social Studies Curriculum are included in the 7th grade mostly. It is also noted that cultural heritage which needs to be given by associating with all units in the Social Studies curriculum is not included in all units mentioned. Another result of this research is that mostly the oral traditions and expressions from the ICH elements are included in the examples of activities given in the curriculum and this is followed by the knowledge and applications about nature and the universe, social practices, rituals and festivals, handicraft tradition and performing arts. In the explanation parts of the Social Studies curriculum, it has been determined that it is emphasized that in some units, especially verbal and written culture items such as folk songs, songs, marbles and fairy tales should be addressed and that in some units, only some concrete common heritages should be mentioned.

The facts that the ICH elements are included in secondary school Social Studies textbooks at three class levels, and that the ICH elements are placed at the level of formal education in the 5th grade textbooks at most, and that the least amount of gains in the program dimension and the least effectiveness in the size of the textbooks are in the 7th grade reveal the contradiction between the curriculum and textbook activities.

Turkish Studies

The results of this study are that within the 40 events included in the formal education Social Studies textbooks; five elements related to the ICH are included in 5th grade textbook, and that four elements are included out of five in the 6th grade textbook, and that the performing arts is not included in the textbook, and that five elements given are included in the 7th grade textbook.

The results of this study also show that in the open education secondary school Social Studies lecture notes, the ICH elements are placed at three class levels, and that the ICH elements are included in the 5th grade lecture notes at most, and that the highest gain in the program dimension and the least activity in the class note size are in the 7th grade, and that the program and the open education lecture notes are not compatible with the ICH. When the Social Studies lecture notes of open education are examined in terms of the ICH elements, the results of this study related to open education are that there are four elements out of five in the 6th grade lecture notes, and that the performing arts are not included in the lecture notes, and that three of the five elements were placed in the 7th grade lecture notes, and that oral traditions, narratives and performing arts are not included in the lecture notes.

When the textbooks of formal education and open lecture notes are compared, it has been determined in this research that there is a difference in the number of activities by half, and that the ICH elements have place more in the formal education textbooks than in the open education lecture notes, and that the gain is most in the Social Studies Curriculum, and that activities are less than both formal and open education textbooks in the 7th grade, and that curriculum and textbooks are not suitable in terms of ICH elements.

Considering the results of this research, some advices might be given. First of all, careful attention should be given to diversity in the distribution of the ICH elements. Different cultural items should be included. Moreover, the ICH emphasis should be made more in order to raise awareness in the achievements and explanations of the cultural heritage involved in the program dimension. Additionally, the ICH elements should not be limited with a couple of units rather they should be associated with all units in order to raise awareness. In addition to this study within the scope of Social Studies course, different researches about other courses should be carried out and practices related how students gain the ICH awareness in the secondary school level should be made.

Keywords: Open education, formal education, social studies, course book, curriculum, intangible cultural heritage.

Giriş

Son yıllarda adından sıkça söz ettiren küreselleşme olgusu, ülkeleri ekonomik, siyasi ve sosyal açılardan olduğu kadar kültürel açıdan da etkilemiştir. Bilim ve teknolojinin hızlı bir gelişim sürecine girmesi ve bunun sonucunda kitle iletişim araçlarının ve medyanın bireyler tarafından daha etkili kullanılmaya başlanması dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan bireylerin etkileşimde ve iletişimde bulunmasını kolaylaştırmıştır. Bu sayede, kilometrelerce uzaktaki insanlar birbirinden

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/19 Fall 2016

etkilenmeye; aynı kıyafetleri giymeye ve aynı müziği dinlemeye başlamışlardır (Arıkan, 2012). Bu durum, farklı kültürleri tanıma ve iletişim kurma anlamında düşünüldüğünde olumlu gibi görünse de toplumların yerel kültürleri bu etkileşimden olumsuz yönde etkilenmiş, toplumlara ait kültürel miraslar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır (Kolaç, 2009).

Kültürel miras, bireylerin yüzyıllarca insanlık yararı için ürettiği ve geliştirdiği maddi ve manevi her türlü olguyu kapsar. Bu yönüyle kültürel miras insan zekâsının bir göstergesi sayılabilir (Erkal, 2010). Bu bakımdan, toplumların biriktirdiği, geliştirdiği ve gelecek nesillere aktardığı kültürel mirasın onların bir bakıma kimliğini oluşturduğu da söylenebilir. Bu bağlamda, bireylerin gelecek kuşaklara aktaracakları mirasın ve kimliğin korunması son derece önemlidir.

Dünyanın pek çok ülkesinde uzun yıllar yasalar ve sözleşmeler aracılığıyla kültürel mirasın korunmasına ilişkin önlemler alınmıştır. Başta Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Avrupa Birliği olmak üzere Dünya’da pek çok kurum ve kuruluş kültürel mirasın korunmasına ilişkin çalışmalar yapmıştır. UNESCO, yaptığı etkinlikler kapsamında, bütün kültürlerin insanlığın ortak ürünü ve mirası olduğunu savunarak dünya üzerinde var olan geleneksel kültürlerin geleceğe aktarılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır (Oğuz, 2007). Bu kuruluşun dışında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi (ICOMOS), Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM), Miras için Birleşmiş Avrupa Federasyonu (EUROPA NOSTRA) ve Avrupa Tarihi Kentler Birliği gibi kuruluşlar da kültürel mirasın korunmasına ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir (Yeşilbursa, 2011).

UNESCO’nun 1972 yılına kadar hazırladığı plan ve sözleşmelerde genellikle; mağara, bina, yazı stilleri, resimler, çeşitli nesne ve objeler gibi arkeolojik yapı ve kalıntılarla doğal çevre gibi somut kültür öğeleri korunması gereken öğeler olarak ele alınmıştır (Oğuz, 2013b). İnsanların yaşamları boyunca oluşturdukları kültürel miras kavramında, ilk akla gelen somut kültürel miras olsa da (Çetin, 2010) kültürel miras öğelerinin sadece somut kültür öğelerinden oluşmadığı bir gerçektir. Bu nedenle, somut kültürel miras çalışmaları sırasında, sözlü kültüre ilişkin çalışmalar yapan bilim insanları; yaşayan kültüre ve geçmişten geleceğe aktarılan kültür değişmelerine somut kültürel miras kapsamında yer verilmemesinin bir eksiklik olduğunu dile getirmişlerdir (Oğuz, 2007; Oğuz, 2013a). Bunun sonucunda dünyadaki eğitim, bilim ve kültür çalışmalarının insanlık yararına yürütülmesi yönünde kararlar almayı ve bu kararları barış içerisinde uygulamayı amaçlayan (Oğuz, 2007) UNESCO tarafından SOKÜM ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

1972 yılında, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ile başlayan süreçte, maddi kültürün dışında kalan mirasların korunması tartışmalarının ortaya çıkması ve 1973 Bolivya Deklarasyonu ile folklor tanımının sürecin içine sokulması, SOKÜM’ün korunması yolunun önünü açmıştır (Oğuz, 2009; Oğuz, 2013a). 1989 yılında Geleneksel ve Popüler Kültürün Korunması Tavsiye Kararı’nın alınmasının ardından SOKÜM’ün korunmasına ilişkin ilk belge olarak kabul edilen bir ön çalışma raporu hazırlanmıştır. Daha sonra SOKÜM’ün korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına duyarlılık kazandırmak amacıyla bazı programlar başlatılmıştır (Gürkan, 2015). Bu programlardan ilki, Kore Cumhuriyeti tarafından biçimlendirilen ve bugün de geçerliliğini koruyan “Yaşayan İnsan Hazinesi” (YİH), ikincisi ise 2006 yılında kaldırılmış olan “İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları Programı” (İSSOMBİ)’dir (Oğuz, 2008).

Bu çalışmalardan sonra UNESCO’nun 32. Genel Konferansı’nda, bir toplumun kendi kültürüne ait olduğunu düşündüğü, yüzyıllar boyu yaşatarak kendinden sonraki nesillere aktardığı ve küreselleşmeyle yok olmaya yüz tutan SOKÜM’ün korunmasına katkı sağlayacak yöntemleri belirleyen 17 Ekim 2003 tarihli SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. SOKÜM’ü korumakta yetersiz kalan ülkelerin kendilerini kültürel olarak ifade etmelerinin mümkün olamayacağı düşüncesiyle bu sözleşmeden iki yıl sonra Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/ 19 Fall 2016

ve Geliştirilmesi Sözleşmesi imzalanmış ve SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi'ne büyük dayanak oluşturulmuştur (Arısoy ve Aydoğdu Atasoy, 2015; Gürçayır, 2011; Oğuz, 2009; Oğuz, 2013a).

SOKÜM'ün korunması için yapılan bu çalışmalar ve sözleşmeler büyük önem taşısa da kültürün korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında tek başına yeterli değildir. Bu kapsamda öncelikle; SOKÜM'e ait öğelerin bireylere tanıtılması, bu konuda bireylerde farkındalığın ve korumaya yönelik bilincin oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada en büyük görev eğitime düşmektedir. 2011 yılında Belgrad'da SOKÜM'ün korunmasına yönelik olarak beşinci yıllık seminer düzenlenmiştir. Bu seminer kapsamında hazırlanan etkinlik raporunun 10. maddesinde toplumda SOKÜM'ün tanınması ve geliştirilmesini sağlamak için örgün ve yaygın eğitim kapsamında verilen öğretim programlarına ihtiyaç duyulduğu belirtilerek SOKÜM'ün korunması için eğitim programlarına bu konunun eklenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. SOKÜM'ün korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında bireyin rolü büyüktür. Bu rolü yerine getirebilmesi için bireye kültürel değerlerini tanıtan, farkındalık yaratan, kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılmasında bilinç ve sorumluluk kazandıran bir eğitimin verilmesi gerekmektedir (Buluç, 2007; Yolcu, 2014).

SOKÜM, bir topluluğun tarih ve kültürüne ilişkin geniş bir alanı kapsamaktadır. Genel olarak beş ana başlıkta toplanan SOKÜM öğelerinden, “sözlü gelenekler ve anlatımlar”; şiir, destan, mit, efsane, vb. halk edebiyatı konularını; “gösteri sanatları”; müzik, dans ve tiyatro ile ilgili konuları ve “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler”; kutlama, şölen, vb. gibi toplumda var olan değişik uygulamaları ele almaktadır. “Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ögesi altında toplumların doğa ve evrene ilişkin sahip olduğu inanç ve bilgiler değerlendirilirken, “el sanatları geleneği” ögesi altında ise geleneksel meslekler, sanat ve zanaat alanlarına yer verilmektedir (Oğuz, 2013a).

SOKÜM sadece bir disiplinin ya da bir alanın konusu olmadığından, SOKÜM'e duyarlı bir eğitimin verilmesinde bütün derslere önemli sorumluluklar düşmektedir. Disiplinler arası bir konu olan kültürel miras, pek çok derste farklı şekillerde ele alınabilir. Kültürel mirasın korunması konusunda bilincin oluşturulması için eğitimin ilk basamaklarından itibaren kültürel miras eğitiminin verilmesi gerekmektedir. İlk ve orta öğretim; eğitim süreci içinde kültürel mirasın korunmasına ilişkin bilgi, beceri ve değerlerin, bilinç ve sorumluluğun kazandırılacağı en önemli basamaklardır. Bu basamaklarda kazanılan bilgi ve beceriler daha sonra gelişecek olan yaşantılar için temel oluşturmaktadır. İlköğretim dersleri içinde, öğretim programlarında kültürel mirasa ayrı birer öğrenme alanı olarak yer veren Hayat Bilgisi, Halk Kültürü ve Sosyal Bilgiler derslerinin özel bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

SOKÜM konusu ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıfta bir ders saati içinde Halk Kültürü adıyla seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Halk Kültürü dersinin somut olmayan kültürel unsurların eğitim ortamına girmesinde atılan ilk adım olduğu söylenebilir (Kutlu, 2009; Oğuz, 2013a). Bireylerin SOKÜM'ün korunmasına ilişkin duyarlılık ve bilinç kazanmalarında atılan önemli bir adım olan Halk Kültürü dersinin yanında kültürel mirasa duyarlılık bilinç ve becerisini geliştirecek diğer bir dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğu söylenebilir (Arıkan, 2012; Deveci, 2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın genel amaçları içinde yer alan; “*Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder*” ve “*insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir*” (MEB, 2005b) ifadeleri de Sosyal Bilgiler ve kültürel miras arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içinde 4. sınıftan 7. sınıfa kadar sarmal program çerçevesinde yer alan “Kültür ve Miras” adında öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu öğrenme alanı ile kültürün korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması bilincinin bireylere kazandırılması

Turkish Studies

amaçlanmaktadır. Ancak, bir dersin genel amaçları ve öğretim programı içinde kültürel mirasa yer verilmesi, kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması konusunda bilinç ve sorumluluk oluşturmada tek başına yeterli değildir. Öğretim programlarında verilen ve bireylere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin daha etkili şekilde öğretilmesi için öğretim programlarının, öğretmen, ders materyalleri, derslerde kullanılan yöntem ve tekniklerle desteklenmesi gerekmektedir.

Teknolojinin büyük bir hızla ilerlediği günümüzde bile ders kitapları öğretmen ve öğrencilerin temel başvuru kaynağı olma özelliğini korumaktadır. Ders kitapları, okullarda kullanılan en yaygın ders aracıdır. Pek çok öğretmen ders sürecinde kitapları temel kaynak olarak kullanmaktadır (Kızılçaoğlu, 2003; Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Eğitim-öğretimin temel unsurlarından biri olan ders kitapları, öğretmenin sınıf içindeki rolünü daha iyi yerine getirmesine ve öğretmek istediklerini daha sistematik bir biçimde paylaşmasına olanak sağlayan başlıca öğretim materyalleridir (Ünal, 2013). Bu nedenle, ders kitabı ve öğretim programının kazandırılmak istenen amaca uygun olarak hazırlanması büyük önem taşımaktadır. Bu sadece örgün eğitim için değil aynı zamanda uzaktan eğitim sistemi için de geçerlidir. Çeşitli nedenlerle örgün eğitiminin dışında kalan bireylere zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimlerini devam ettirme seçeneği sunan açık öğretim sistemi de bu açıdan dikkatle değerlendirilmelidir.

Örgün eğitimde olduğu gibi, açık öğretim sisteminde de kültür miras öğelerinin özel bir önemi vardır. Açık öğretim sistemi içinde birey, öğretmenin rehberliğinden uzak olduğundan kazandırılacak bilgi, beceri ve değerler ders kitabı ve öğretim programlarında tam olarak verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, sistemde yer alan bireylerde kültürel miras öğelerine yönelik bilinç ve sorumluluk oluşturmada ders kitaplarına önemli görev düşmektedir. Bu bağlamda, açık öğretim ve örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları ve öğretim programında SOKÜM'e ilişkin bilgi, beceri, değer ve etkinliklere yer verilme durumunu ortaya çıkarmak oldukça önemlidir.

İlgili alan yazın incelendiğinde de SOKÜM'e yer veren çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır (Akay, 2006; Akhan, 2014; Çankaya, 2006; Çençen ve Akça Berk, 2014; Çengelci, 2012; Çiçekoğlu, 2014; Gürgil, 2011; Gürkan, 2015; Koç, 2014; Ünal, 2013). Bu araştırmaların, genellikle halk kültürü öğelerinin öğretim programında sayısal olarak ne kadar yer aldığı ile ilgili olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, kültürel mirasa yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerinin alındığı çalışmalara da rastlanmaktadır. Alanyazında hem örgün eğitim hem de açık öğretim sisteminde yer alan Sosyal Bilgiler ders kitapları ve öğretim programında SOKÜM öğelerinin incelenmesine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Açık öğretim sistemini de kapsayarak bütün bireyleri içine alan bir çalışma olduğundan, bu çalışmanın alan yazındaki önemli bir boşluğu dolduracağı, alana katkı getireceği ve sonraki araştırmalara temel oluşturacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmadan; örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları, açık öğretim ders notları ve öğretim programında SOKÜM öğelerine yer verilme durumuna yönelik geniş ve kapsamlı bilgi edinilmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, ortaokul açık öğretim ve örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları ve öğretim programında SOKÜM öğelerinin (sözlü anlatımlar ve gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları geleneği) incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Ortaokul Sosyal Bilgiler öğretim programlarında SOKÜM öğelerine yer verilme durumu nasıldır?
- Ortaokul örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında SOKÜM öğelerine yer verilme durumu nasıldır?

- Ortaokul açık öğretim Sosyal Bilgiler ders notlarında SOKÜM öğelerine yer verilme durumu nasıldır?
- Ortaokul örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları ve açık öğretim ders notlarının SOKÜM öğelerine yer verilme durumu açısından birbirleriyle uygunluğu nasıldır?

Yöntem

Açık öğretim ve örgün eğitim ders kitapları ve öğretim programlarının SOKÜM öğeleri ve bu öğelerin alt temaları açısından derinlemesine incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan dokümanları Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ortaokullarda beş yıllığına okutulmak üzere kabul edilmiş Ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitapları ve Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü internet sayfasında yer alan açık erişimli açık öğretim 6. ve 7. sınıf ders notları oluşturmaktadır. Açık öğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders notu örgün eğitim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile aynı olduğundan araştırma kapsamına alınmamış sadece örgün eğitim 5. sınıf ders kitabı olarak analiz edilmiştir.

Araştırmada, SOKÜM öğeleri ve bu öğelerin alt temaları dikkate alınarak bir analiz gerçekleştirildiğinden, verilerin çözümlenmesinde tündengelimsel (betimsel) analiz yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde NVivo 10 programı kullanılmıştır. Bu bağlamda, elde edilen veriler ilk olarak alan yazında var olan SOKÜM öğeleri ve bu öğelerin alt temaları dikkate alınarak kodlara ve temalara ayrılmış, daha sonra elde edilen kodlar ve temalar belli başlıklar halinde rapora dönüştürülerek bulgular oluşturulmuştur.

Araştırmada, verilerin inandırıcılığını arttırmak amacıyla temaların SOKÜM öğelerini karşıladığına ilişkin SOKÜM üzerine araştırmalar yapmış iki alan uzmanından görüş alınmıştır. Ayrıca, öğretim programları, ders kitapları ve ders notlarından oluşan dokümanların % 20'si başka bir araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Daha sonra araştırmacı, dokümanların % 20'sini kodlayan diğer araştırmacı bir araya gelerek kodlamaları karşılaştırmıştır. Farklı şekilde yapılmış kodlamalar üzerinde fikir birliğine varılabilmesi ve hangi tema altında yer alacağını belirlenmesi amacıyla tartışmalar yapılmış ve araştırmaya son şekli verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin tablolara yer verilmiştir.

1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında SOKÜM Öğelerine Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında ortaokul basamağında yer verilen kazanımlar ve etkinlik örneklerine ilişkin bulgular Tablo 1 ve Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 1: Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Alan SOKÜM İle İlgili Kazanım ve Etkinlik Örneklerinin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
SOKÜM İle İlgili Kazanımlar	8	8	9	25
SOKÜM İle İlgili Etkinlik Örnekleri	8	14	18	40

Turkish Studies

Tablo 1’de görüldüğü üzere; ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında SOKÜM ile ilgili olarak toplam 25 kazanım yer almaktadır. Kazanımlara en fazla 7. Sınıf öğretim programında yer verilmiştir. 5. ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarında yer verilen kazanımların ise eşit sayıda olduğu görülmektedir. 7. Sınıf öğretim programında verilen “*Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir*” ve “*Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır*” kazanımları; 6. Sınıf öğretim programında verilen “*Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir*” ve “*Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur*” kazanımları öğretim programlarında yer verilen kazanımlara örnek olarak gösterilebilir. 5. Sınıf öğretim programında ise “*Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir*” ve “*Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir*” kazanımları SOKÜM ile ilgili programda yer alan kazanımlardan bazılarıdır.

Etkinlik örnekleri incelendiğinde, ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında SOKÜM ile ilgili toplam 40 etkinlik örneğinin bulunduğu dikkat çekmektedir. Etkinlik örnekleri en fazla 7. sınıf düzeyinde yer alırken bunu sırasıyla 6. ve 5. sınıflar takip etmektedir. Bu bağlamda, öğretim programlarında kazanım ve etkinlik örneklerinin 7. sınıfta birbiriyle uygunluk gösterdiği, 6. sınıfta kazanım sayısı 5. sınıftan azken etkinlik örneği sayısının 5. sınıftan fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında SOKÜM Öğelerinin Dağılımı

SOKÜM ÖGELERİ	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	5	7	7	19
Gösteri Sanatları	-	-	2	2
Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	1	4	2	7
Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	-	1	7	8
El Sanatları Geleneği	2	2	-	4

Tablo 2’de görüldüğü üzere, öğretim programlarında verilen 40 etkinlik örneğinin dağılımına bakıldığında, SOKÜM öğelerinden en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar ögesine yer verildiği, bu ögeyi doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, el sanatları geleneği ve gösteri sanatları öğelerinin takip ettiği görülmektedir. SOKÜM öğelerinin dağılımına bakıldığında, programda bazı öğelere bütün sınıflarda yer verilirken bazılarında yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, öğretim programlarında SOKÜM öğelerine yer vermede eşit bir dağılımın olmadığı ve bazı öğelere daha az yer verildiği söylenebilir.

2. Örgün Eğitim Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında SOKÜM Öğelerine Yer Verilme Durumu

Örgün eğitim ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında SOKÜM öğelerine yer verilme durumuna ilişkin elde edilen bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Örgün Eğitim Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında SOKÜM Ögelerine Yer Verilme Durumu

SOKÜM Ögeleri	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	7	7	4
Gösteri Sanatları	3	-	1
Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	6	5	3
Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	3	4	4
El Sanatları Geleneği	2	1	2
TOPLAM	21	17	14

Tablo 3'te görüldüğü üzere; örgün eğitim ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında SOKÜM ögelerine üç sınıf seviyesinde de yer verildiği, örgün eğitim basamağında SOKÜM ögelerinin en fazla 5. sınıf ders kitabında yer aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla 6. ve 7. Sınıf ders kitapları takip etmektedir. Program boyutunda en fazla kazanımın ve ders kitabı boyutunda en az etkinliğin 7. Sınıfta olması program ile ders kitabı etkinlikleri arasında bir tezatlık olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, örgün eğitimde ders kitabı ile öğretim programının etkinliklere yer verme açısından uygunluk göstermediği söylenebilir.

5. sınıf örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan 21 etkinlik SOKÜM ögeleri açısından incelendiğinde; ders kitabında beş ögenin de bulunduğu görülmektedir. Ancak metin dağılımı bakımından en fazla “sözlü gelenekler ve anlatımlar” ögesine yer verildiği; bu ögeyi sırasıyla, “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler”, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar”, “gösteri sanatları” ögelerinin takip ettiği ve en az “el sanatları geleneği” ögesine yer verildiği tespit edilmiştir.

6. sınıf örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen 17 etkinlik SOKÜM ögeleri açısından incelendiğinde; ders kitabında beş ögeden dördüne yer verildiği, gösteri sanatları ögesinin ders kitabında yer almadığı belirlenmiştir. Metin dağılımı bakımından en fazla “sözlü gelenekler ve anlatımlar” ögesine yer verildiği; bu ögeleri sırasıyla “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler”, “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ve “el sanatları geleneği” ögelerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

7. sınıf örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen 14 etkinlik SOKÜM ögeleri açısından incelendiğinde ise; ders kitabında beş ögeye de yer verildiği; metin dağılımı bakımından en fazla “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ögesine yer verildiği; bu ögeleri sırasıyla “sözlü gelenekler ve anlatımlar”, “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler”, “el sanatları geleneği” ve “gösteri sanatları” ögelerinin izlediği tespit edilmiştir.

3. Açık Öğretim Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Notlarında SOKÜM Ögelerine Yer Verilme Durumu

Açık öğretim ortaokul Sosyal Bilgiler ders notlarında SOKÜM ögelerine yer verilme durumuna ilişkin olarak elde edilen bulgular Tablo 4'te görülmektedir. 5. sınıf düzeyinde okutulan ders notu, örgün eğitim ders kitabı ile aynı olduğundan bulgularda sadece 6. ve 7. sınıf ders notlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Açık Öğretim Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Notlarında Yer Verilen SOKÜM İle İlgili Etkinlik Sayısı

SOKÜM Öğeleri	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	7	4	-
Gösteri Sanatları	3	-	-
Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	6	3	2
Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	3	1	3
El Sanatları Geleneği	2	1	2
TOPLAM	21	9	7

Tablo 4’te görüldüğü üzere; açık öğretim ortaokul Sosyal Bilgiler ders notlarında SOKÜM öğelerine üç sınıf seviyesinde de yer verilmektedir. Açık öğretim basamağında da SOKÜM öğelerine en fazla 5. sınıf ders notunda yer verilmektedir. Bu durumun 5. sınıf ders notunun örgün eğitim ders kitabıyla aynı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bunu sırasıyla 6. sınıf ve 7. sınıf ders notları takip etmektedir. Program boyutunda en fazla kazanımın ve ders notu boyutunda en az etkinliğin 7. sınıfta olması program ile açık öğretim ders notları arasında SOKÜM’e yer verme açısından bir tezatlık olduğunu ortaya koymaktadır.

6. Sınıf açık öğretim Sosyal Bilgiler ders notları SOKÜM öğeleri açısından incelendiğinde; ders notlarında beş öğeden dördüne yer verildiği, gösteri sanatları ögesinin ders notunda yer almadığı belirlenmiştir. Metin dağılımı bakımından en fazla “sözlü gelenekler ve anlatımlar” ve öğelerine yer verildiği; bu öğeleri sırasıyla “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler”, “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ve “el sanatları geleneği” öğelerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

7. Sınıf açık öğretim Sosyal Bilgiler ders notları SOKÜM öğeleri açısından incelendiğinde; beş öğeden üçüne yer verildiği; sözlü gelenekler ve anlatımlar ve gösteri sanatları öğelerinin ders notlarında yer almadığı tespit edilmiştir. Metin dağılımı bakımından en fazla “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” ögesine yer verildiği; bu öğeleri sırasıyla “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler” ve “el sanatları geleneği” öğelerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

4. Ortaokul Örgün Eğitim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Açık Öğretim Ders Notlarının SOKÜM Öğelerine Yer Verilme Durumu Açısından Karşılaştırılması

Ortaokul Sosyal Bilgiler açık öğretim ve örgün eğitim basamakları için tek bir öğretim programı kaynak alınmaktadır. Bu bağlamda, aynı program kazanımlarının hedeflendiği açık öğretim ders notları ve örgün eğitim ders kitaplarının SOKÜM öğelerine yer verilmesinin karşılaştırılması mevcut durumu göz önüne serme açısından önemlidir. Ortaokul örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitapları ve açık öğretim ders notlarının SOKÜM öğelerine yer verilme durumu açısından karşılaştırılmasına ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Örgün Eğitim ve Açık Öğretim Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Notlarında Yer Verilen SOKÜM İle İlgili Etkinlik Sayısının Karşılaştırılması

SOKÜM Öğeleri	Örgün Eğitim			Açık Öğretim	
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	7	7	4	4	-
Gösteri Sanatları	3	-	1	-	-
Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	6	5	3	3	2
Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	3	4	4	1	3
El Sanatları Geleneği	2	1	2	1	2
TOPLAM	21	17	14	9	7

Turkish Studies

Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programında hedeflenen kazanımlar aynı olmasına rağmen Tablo 5'te görüldüğü üzere; örgün eğitim ders kitapları ile açık öğretim ders notları etkinlik sayılarında neredeyse yarı yarıya bir fark olduğu görülmektedir. 5. sınıf ders kitabı iki kademede de aynıdır ve toplamda 21 etkinliğe sahiptir. 6. sınıf örgün eğitim ders kitabında yer alan etkinlik sayısı 17 iken açık öğretim ders notunda etkinlik sayısı dokuza düşmektedir. Benzer şekilde; 7. sınıf örgün eğitim ders kitabında etkinlik sayısı 14 iken açık öğretim ders notunda etkinlik sayısı yedidir. Bu durum, SOKÜM öğeleri açısından değerlendirildiğinde, açık öğretim ders notlarına oranla örgün eğitim ders kitaplarında SOKÜM öğelerine daha fazla yer verildiği şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kazanım sayısının en fazla olduğu 7. sınıfta etkinlikler hem örgün eğitim hem de açık öğretim ders kitaplarında daha azdır. Bu nedenle, SOKÜM öğeleri bakımından öğretim programı ile ders kitaplarının uygunluk göstermediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın öğretim programı ile ilgili kısmında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında SOKÜM ile ilgili kazanım ve etkinlik örnekleri değerlendirilmiş ve araştırma sonucunda, programda SOKÜM ile ilgili kazanım ve etkinliklerin bulunduğu; Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda SOKÜM öğeleri ile ilgili kazanım ve etkinlik örneklerine en fazla 7. sınıfta yer verildiği belirlenmiştir. Çengelci (2012) de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı üzerine yaptığı çalışmada, SOKÜM ile ilgili en fazla kazanıma 7. sınıf seviyesinde yer verildiğini belirlemiştir. Bu bakımdan, Çengelci (2012)'nin çalışmasının araştırmanın program ile ilgili sonuçlarına dayanak oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler öğretim programında bütün ünitelerle ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği belirtilen kültürel mirasa bütün ünitelerde yer verilmediği dikkat çekmektedir. Akhan (2014) da çalışmada, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programını kültürel miras eğitiminde yeterli bulmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Ünlü (2012) de Sosyal Bilgiler programının somut kültür öğeleri açısından yeterli olduğunu; ancak somut olmayan kültürel öğelerin öğretimi açısından çok başarılı olmadığını vurgulamıştır. Bu çalışmalar araştırmanın program boyutunda elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Öğretim programlarında verilen etkinlik örneklerinin içinde ise SOKÜM öğelerinden en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar ögesine yer verildiği, bu ögeyi doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, el sanatları geleneği ve gösteri sanatları öğelerinin takip ettiği araştırmanın bir diğer sonucudur. Sosyal Bilgiler öğretim programının açıklama kısımlarında, bazı ünitelerde özellikle sözlü ve yazılı kültür öğeleri olarak türkü, şarkı, mâni ve masal gibi öğelere değinilmesi gerektiğinin vurgulandığı; bazı ünitelerde ise sadece somut ortak miraslara değinilmesi gerektiğinin belirtildiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, Ünlü (2012)'nin, programın SOKÜM'ün öğretiminde somut kültürel mirasın öğretimi kadar başarılı olmadığını belirtmesi sonucunu da desteklemektedir. Gürkan (2015), ders kitaplarının bazı ünitelerinde SOKÜM'den bahsedilmese de UNESCO, kültürel miras ve ortak miras kavramlarından bahsedilmesinin de farkındalık yaratacağını belirtmiştir.

Örgün eğitim ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarında SOKÜM öğelerine üç sınıf seviyesinde yer verildiği, örgün eğitim basamağında SOKÜM öğelerinin en fazla 5. sınıf ders kitabında yer alması ve program boyutunda en fazla kazanımın ve ders kitabı boyutunda en az etkinliğin 7. sınıfta olması program ile ders kitabı etkinlikleri arasında bir tezatlık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, örgün eğitimde ders kitabı ile öğretim programının etkinliklere yer verme açısından uygunluk göstermediği sonucu ortaya çıkmıştır. Gürkan (2015) çalışmada, 5. Sınıfta beş SOKÜM ögesinin yer aldığını; öğelerden en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlara yer verildiğini ve özellikle, türkü, fıkra ve folklorla önem verildiğini belirtmiştir.

Turkish Studies

Örgün eğitim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında verilen 40 etkinlik içinde, 5. sınıf ders kitabında SOKÜM'e ilişkin beş ögenin bulunduğu, 6. sınıf ders kitabında beş ögeden dördüne yer verildiği; gösteri sanatları ögesinin ders kitabında yer almadığı; 7. sınıf ders kitabında ise beş ögeye de yer verildiği araştırmanın sonuçları arasındadır.

Açık öğretim ortaokul Sosyal Bilgiler ders notlarında SOKÜM ögelerine üç sınıf seviyesinde yer verildiği; SOKÜM ögelerine en fazla 5. sınıf ders notunda yer verildiği; program boyutunda en fazla kazanımın ve ders notu boyutunda en az etkinliğin 7. sınıfta olduğu ve program ile açık öğretim ders notlarının SOKÜM'e yer verme açısından uyumlu olmadığı araştırmanın sonuçları arasındadır.

Açık öğretim Sosyal Bilgiler ders notları SOKÜM ögeleri açısından incelendiğinde; 6. sınıf ders notlarında beş ögeden dördüne yer verildiği gösteri sanatları ögesinin ders notunda yer almadığı; 7. Sınıf ders notlarında ise; beş ögeden üçüne yer verildiği; sözlü gelenekler, anlatımlar ve gösteri sanatları ögelerinin ders notlarında yer almadığı araştırmanın açık öğretimle ilgili sonuçları arasındadır.

Örgün eğitim ders kitapları ile açık öğretim ders notları karşılaştırıldığında etkinlik sayılarında yarı yarıya fark olduğu; açık öğretim ders notlarına oranla örgün eğitim ders kitaplarında SOKÜM ögelerine daha fazla yer verildiği; Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazanım sayısının en fazla olduğu, 7. sınıfta etkinliklerin hem örgün eğitim hem de açık öğretim ders kitaplarından daha az olduğu ve SOKÜM ögeleri bakımından öğretim programı ile ders kitaplarının uygunluk göstermediği araştırma sonuçları arasındadır.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında;

- SOKÜM ögelerinin dağılımında çeşitliliğin sağlanmasına özen gösterilmeli ve farklı kültürel ögelere yer verilmelidir.
- Program boyutunda yer verilen kültürel mirasa ilişkin kazanım ve açıklamalarda farkındalık yaratmak amacıyla SOKÜM vurgusu daha fazla yapılmalıdır.
- Programda kültürel mirasın ünite kapsamında sınırlandırılmayacağı özellikle belirtilmektedir. Bu bağlamda, ders kitapları ve ders notlarında SOKÜM ögeleri birkaç üniteyle sınırlandırılmamalı; tüm ünitelerle ilişkilendirilerek farkındalık oluşturulmaya çalışılmalıdır.
- Açık öğretim ders notları ile örgün eğitim ders kitapları arasında SOKÜM ögelerinin verilişi açısından bir uyum söz konusu değildir. Bu bağlamda, açık öğretim ders notları SOKÜM ögeleri bakımından yeniden gözden geçirilmeli ve örgün eğitim basamağıyla eşit bir dağılım sağlanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğretim programı, örgün eğitim ders kitapları ve açık öğretim ders notlarının doküman incelemesi yöntemi kullanılarak SOKÜM ögeleri açısından incelenmiş, mevcut durum ortaya konmuş ve materyal boyutu ele alınmıştır. Bu bağlamda, ileride yapılacak araştırmalarda uygulama sürecine ilişkin araştırmalar yapılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yapılan bu araştırmaya ek olarak farklı derslerde de araştırmalar yapılarak öğrencilerin ortaokul kademesinde nasıl bir SOKÜM farkındalığı kazandığına ilişkin çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akay, A. S. (2006). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Tarih Araştırmalarında Kaynak Olma Özelliği. *Milli Folklor Dergisi*, 70, 38-58.
- Akhan, N. E. (2014). Teaching Intangible Cultural Heritage In The Social Studies Courses. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6 (3), 722-736.
- Arıkan, İrfan. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Miras İle İlgili Başarı Düzeyleri Ve Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İncelenmesi (Adıyaman Örneği)*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi/Adıyaman.
- Arioğlu, İ. E. ve Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları Ve Kültür Ve Turizm Bakanlığı / Within The Context Of Intangible Cultural Heritage Traditional Craftsmanship And Ministry Of Culture And Tourism, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*,10/16, 1308-2140.
- Buluç B. (2007). Eğitimin Amaç ve İşlevleri. E. Karip (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde. Ankara: Pegem A.
- Çankaya, E. (2006). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi/İstanbul.
- Çençen, N. Ve Akça Berk, N. (2014). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programlarında Türk Halk Kültürü Öğelerinin Yeri ve Önemi. *E- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 13-25.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 185-203.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı. *Milli Folklor Dergisi*, 87, 181-190.
- Çiçekoğlu, N. (2014). *Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Rize El Sanatı Ustaları Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi/Ankara.
- Deveci, H. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Sosyal bilgiler Öğretmenlerinin Kültür Portfolyolarının İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilgiler Dergisi*, 8 (28), 1-19.
- Erkal, H. (2010). *UNESCO Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Sistemlerinin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasındaki Etkileri Üzerine Ulusal Sistemler Analizi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Gürçayır, S. (2011). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma. *Milli Folklor Dergisi*, 92, 5-12.
- Gürgil, F. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Halk Kültürünün Yeri: İlköğretim Öğrencilerinin Halk Kültürü Dersi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Ankara.
- Gürkan, B. (2015). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Somut Olmayan Kültürel Miras Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi/Adana.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Kızılçelik, S. (2001). *Küreselleşme ve Sosyal Bilimler*. Ankara: Anı.

- Koç, A. (2014). *Eskişehir'in Somut Olmayan Kültürel Mirası*. A. Koç (Ed.). Ankara: Sistem Ofset Basım Yayın San.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. *Milli Folklor Dergisi*, 82, 19-31.
- Kutlu, M. M. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi. *Milli Folklor Dergisi*, 82, 13-18.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Oğuz, M. Ö. (2007). UNESCO, Kültür ve Türkiye. *Milli Folklor Dergisi*, 73, 5-11.
- Oğuz, M. Ö. (2008). SOKÜM' ün Korunması Sözleşmesine Giden Yolda 1989 Tavsiye Kararı. *Milli Folklor Dergisi*, 80, 26-32.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği. *Milli Folklor Dergisi*, 82, 6-12.
- Oğuz, M. Ö. (2013a). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel.
- Oğuz, M. Ö. (2013b). Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras. *Milli Folklor Dergisi*, 100, 5-13.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A.
- Ünal, F. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Halk Kültürü Öğelerinin Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), 611-644.
- Ünlü, İ. (2012). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Algılarının İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13 (1), 77-92.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yolcu, M. A. (2015). Nevşehir'de Yaşayan Geleneksel Mesleklerin Değişim Ve Dönüşümü/ The Transformation And Changing Of Living Traditional Professions in Nevşehir, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, 9/2, 1719-1738.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Pehlivan, A. & Kolaç, E. (2016). "Açık - Örgün Eğitim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri / Elements of the Ich in Open - Formal Education Social Studies Textbooks and Curriculum", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/19 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10095>, p. 655-670.